

Achtergrondinformatie slachtoffers mensenhandel

Jaarlijks worden naar schatting duizenden vrouwen slachtoffer van gedwongen prostitutie en vrouwenhandel in Nederland. Door misleiding, uitbuiting, intimidatie en geweld worden zij gedwongen tot prostitutie. Een aantal slaagt erin op eigen kracht uit de gedwongen werksituatie te ontsnappen. Het zijn overwegend vrouwen van buiten de Europese Unie: Centraal en Oost-Europa, Afrika, Latijns-Amerika en Azië.

De Nederlandse vreemdelingenwetgeving biedt slachtoffers de mogelijkheid tot tijdelijk verblijf indien de slachtoffers aangifte doen. Als een slachtoffer gesignaleerd wordt heeft zij recht op een bedenktijd van drie maanden, waarin zij kunnen besluiten om wel of geen aangifte te doen. Indien zij besluiten aangifte te doen krijgen zij een tijdelijke verblijfsvergunning gedurende het strafrechtelijk onderzoek en de eventuele rechtszaak. Dit is de B8 status. Het tijdelijke verblijf in Nederland kan soms enkele jaren duren.

De groep slachtoffers van mensenhandel en/of gedwongen prostitutie is van verschillende herkomst. Zowel qua achtergrond, opleiding als specifieke problematiek. Elk slachtoffer heeft zijn eigen verhaal. Bij prostitutie gaat het voornamelijk om volwassen vrouwen, maar er zijn ook minderjarigen, mannen en transseksuelen die slachtoffer zijn van gedwongen prostitutie.

Een deel van de doelgroep heeft een tijdelijke verblijfsvergunning op grond van de B8 regeling, anderen verblijven in Nederland met een vergunning op humanitaire gronden of op grond van verblijf bij een partner. Er zijn ook personen zonder of met een onzekere verblijfstitel, die vaak kwetsbaar zijn en niet altijd bij de reguliere hulpverlening terecht kunnen.

Algemene context mensenhandel

Mensenhandel is een vorm van georganiseerde misdaad die inspeelt op de wereldwijde problematiek van ongelijkheid en uitsluiting, waardoor grote groepen mensen (vooral vrouwen) in een moeilijke sociale, economische en/of culturele situatie verkeren. Deze mensen willen verandering in hun situatie en de mensenhandelnetswerken spelen daar handig op in. Met behulp van misleiding, intimidatie, chantage en misbruik van overmacht dwingen zij hun slachtoffers tot werk in de prostitutie of in een andere sector in het buitenland. In plaats van een beter bestaan belanden zij in een wereld van dwang en uitbuiting.

Misleiding is een basisstrategie die wordt gebruikt door handelaren om vrouwen te ronselen. In het land van herkomst wordt hen mooie verhalen voorgeschoteld, die meestal weinig met de werkelijkheid te maken hebben. De vrouwen worden misleid over de aard van het werk, over de verdiensten en/of over de werkomstandigheden. Sommige wordt niet verteld dat het om prostitutie gaat, anderen weten dat wel. Geen van allen weten dat ze zullen worden uitgebuit en bedreigd. Ze hebben meestal grote schulden gemaakt om de reis te kunnen betalen, die ze in Nederland met hun werk moeten afbetalen aan hun handelaren. Zij voelen zich ook moreel verplicht de schuld af te betalen. In zulke situaties is geen sprake van vrijwillige prostitutie; maar van mensenhandel. En heeft een vrouw recht op erkenning als slachtoffer volgens de Nederlandse wet.

Onzekere toekomst

Slachtoffers van vrouwenhandel zijn bang om terug te keren naar hun land van herkomst. Ze verwachten represailles omdat ze zijn weggelopen bij hun handelaren of omdat ze tegen hen

getuigen in de strafzaak. Ze hebben geen vertrouwen in de bescherming die hun land van herkomst kan bieden of denken dat de politie aan de kant van de handelaren zal staan. Ook zijn ze bang voor stigmatisering en discriminatie door hun familie, sociale omgeving en overheid in het land van herkomst, nu ze als prostituee hebben gewerkt. Afrikaanse vrouwen worden regelmatig door middel van voodoo aan de mensenhandelaar gebonden. Terugkeer naar het land van herkomst betekent dan terugkeer naar de werking van voodoo.

Als de vrouwen eenmaal ontsnapt zijn uit de situatie zijn hun problemen nog niet voorbij. In Nederland worden deze vrouwen opgevangen door het netwerk van Comensha, het Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel. Een groot deel van de vrouwen komt terecht in de vrouwenopvang, anderen zoeken zelfstandige woonruimte. Behalve opvang, financiële uitkering en medische voorzieningen zijn er beperkte mogelijkheden voor deze vrouwen. Ze komen terecht in een wereld waarin alle bestaanszekerheid is verdwenen. Velen zijn in een vreemd land, waarvan ze de taal niet spreken en de cultuur niet kennen. Ze hebben meestal erg weinig geld en geen persoonlijke bezittingen. De vrouwen verkeren in grote onzekerheid over hun toekomst. Wel hebben ze vaak schulden bij de handelaren, die soms dreigen met mogelijke represaillemaatregelen tegen de familie. Daarnaast kan de psychische schade ten gevolge van de dwang, uitbuiting, geweld en isolement groot zijn.

B8 regeling voor slachtoffers mensenhandel

De B8 regeling is een onderdeel van de Nederlandse vreemdelingenwet. Het hoofdstuk B8 gaat over de slachtoffers en getuigenaangevers van mensenhandel die geen Nederlandse nationaliteit hebben. Volgens de Nederlandse wet is dit delict een grove schending van de rechten van de mens en een ernstig misdrijf. Voor het opsporen en vervolgen van daders is het van belang dat zowel slachtoffers als getuigen aangifte doen en langere tijd beschikbaar zijn voor justitie. Daarom is een regeling in het leven geroepen die slachtoffers en getuigen van mensenhandel een tijdelijke verblijfsvergunning biedt.

Bedenktijd

Als er indicaties bestaan dat iemand slachtoffer is geworden van mensenhandel, heeft zij recht op een bedenktijd van maximaal drie maanden. Het slachtoffer kan rustig bijkomen en nadenken of zij aangifte wil doen. Gedurende die periode mag het slachtoffer in Nederland blijven en heeft zij recht op sociale voorzieningen als uitkering, onderdak, medische bijstand en rechtshulp. Dit staat beschreven in de vreemdelingencirculaire. De bedenktijd wordt gegeven omdat slachtoffers van seksuele gewelddaden pas vaak na langere tijd hun ervaringen uiten. De fase is eenmalig en wordt niet verlengd.

Aangifte

Na de fase van bedenktijd moet de vrouw beslissen of ze aangifte wil doen. Als ze besluit dit niet te doen, heeft ze geen recht meer op sociale voorzieningen en moet ze in principe Nederland verlaten (als ze geen legale verblijfsstatus heeft). Besluit ze wel aangifte te doen, dan heeft ze recht op verblijf in Nederland gedurende het strafrechtelijk onderzoek en de eventuele rechtszaak. De verblijfsvergunning wordt ingetrokken of niet verlengd op het moment dat de strafzaak door het openbaar ministerie wordt geseponeerd. Tegen de uitspraak van de rechtbank geen beroep is ingesteld of het gerechtshof uitspraak heeft gedaan.

Na afgifte van een verblijfsvergunning kan het slachtoffer zich voor vervolgpvang wenden tot de zorgcoördinator. Verder heeft de vrouw recht op betaald werk verrichten, een uitkering, mogelijkheden tot het volgen van een opleiding en vrijetijdsbesteding, medisch onderzoek en juridische informatie. In de praktijk blijken de mogelijkheden voor dagbesteding en opleiding echter beperkt te zijn, waardoor vrouwen vaak in een sociaal isolement raken.

Voortgezet verblijf

Voor veel slachtoffers verloopt na het einde van de strafzaak het recht op verblijf in Nederland en wordt er verwacht dat ze terugkeren naar hun land van herkomst. Slachtoffers die niet terug kunnen of willen keren hebben na de B8 de mogelijkheid voortgezet verblijf op grond van humanitaire redenen aan te vragen. Hier zijn wel gegronde redenen voor nodig.

Specifieke problemen van de doelgroep

De ervaring leert dat slachtoffers van mensenhandel mensen zijn die zich graag willen ontwikkelen. Ze zijn op zoek naar een nieuw leven en willen een betere toekomst. Hun leeftijd, economische status, opleidingsniveau, familie- en leefomstandigheden zijn zeer gevarieerd. Meer dan de helft van de totale groep heeft traumatische ervaringen opgedaan in het land van herkomst. Zij komen uit gebroken gezinnen, hadden een ouder met een alcohol- of drugsverslaving, werden fysiek of emotioneel mishandeld en zijn bekend met seksueel geweld en misbruik binnen het gezin of de gemeenschap.

Slachtoffer misdrijf

Slachtoffers van mensenhandel worstelen met een eigen problematiek. Behalve dat ze zijn getraumatiseerd, realiseren zij zich vaak niet dat zij slachtoffer zijn van een misdrijf volgens de Nederlandse maatstaf. Een ingewikkelde kwestie: enerzijds worstelen slachtoffers met psychische en fysieke problemen, anderzijds is het besef er onvoldoende of niet dat het om een misdrijf gaat. Ze hebben het idee dat ze de enige zijn die met deze moeilijkheden kampen.

Onderdeel maatschappij

Bij het hervinden van emotioneel, fysiek en financieel evenwicht, moeten slachtoffers van mensenhandel veel hindernissen nemen. Zij zijn verleerd een eigen mening te hebben. Opkomen voor zichzelf en kansen benutten is moeilijk. Slachtoffers zijn meestal niet gewend zichzelf te zien als (actief) onderdeel van de maatschappij en beseffen onvoldoende dat zij invloed kunnen uitoefenen op hun leven en omgeving. Hun zelfbeeld is laag en zij hebben geen idee wat hun kansen zijn. Activiteiten gericht op het versterken van eigenwaarde en het vergroten van de zelfstandigheid van de doelgroep zijn essentieel.

Gevolgen voor de slachtoffers

Verhandeld worden is een traumatische ervaring. Slachtoffers worden geconfronteerd met meervoudige vormen van misbruik (verkrachting, mishandeling, gedwongen prostitutie) soms door meerdere daders. De consequenties zijn ernstig en langdurig en leiden vaak tot een chronisch trauma. Dit is bij de slachtoffers terug te zien in op verschillende vlakken¹:

fysieke reacties

Het trauma zet zich vast in het lichaam. Veel slachtoffers voelen zich snel of altijd vermoeid

---

¹ Supportgroup for survivors of human trafficking, manual for professionals - M.Koleva, klinisch psycholoog, januari 2008.

en hebben verminderde weerstand waardoor zij vaak ziek zijn. Hebben last van rug-, hoofd- of buikpijn. Hun slaappatroon en eetlust verandert en sommigen ervaren hartkloppingen of aanvallen van hevig transpireren.

emotionele reacties

Slachtoffers kampen met een scala van emoties onder andere gevoelens van hulpeloosheid, angst, boosheid, depressie, onrechtvaardigheid, rouw, machteloosheid, schaamte, onveiligheid en wantrouwen. De emoties maken hen kwetsbaar en negatief over zichzelf.

gedrag

In een poging met het trauma om te gaan, gebruiken slachtoffers vaak schadelijke manieren. Bijvoorbeeld automutilatie (zelfbeschadiging), suïcidepogingen, alcohol, drugs of overeten. Zij hebben minder interesse in dagelijkse activiteiten dan voorheen. Vertonen afwijkend sociaal gedrag, zijn impulsief, soms agressief of zoeken risicovolle situaties op. Vaak zijn zij passief en nemen zij weinig tot geen initiatief.

cognitie

Problemen met geheugen en concentratie heeft een groot deel van de groep. Ook hebben zij te veel gedachten tegelijkertijd, dwanggedachten, nachtmerries en flashbacks.

Achterstand leeftijdsgenoten

Eenmaal slachtoffer rijgen de problemen zich dus aaneen. Slachtoffers hebben een periode niet kunnen leven; overleven was hun enige doel. Deze ingrijpende ervaring manifesteert zich in de vorm van problemen van emotionele en praktische aard en een trauma. Zij hebben tijd nodig om te herstellen en kunnen zich daardoor, soms jarenlang, maar beperkt kunnen ontwikkelen op het gebied van sociale contacten, scholing en werk. Het gevolg is dat zij een ontwikkelingsachterstand oplopen ten opzichte van leeftijdsgenoten.

Financieel

Cliënten met een B8-status ontvangen een bijstandsuitkering. Met dit bedrag moeten zij in hun totale levensonderhoud voorzien. Zij dienen onder andere de volgende zaken hiervan te betalen: huisvesting, eten en drinken, kleding, telefoonkosten, reiskosten, etc. Vaak proberen de vrouwen ook geld over te maken naar hun familie in hun land van herkomst, waardoor zij weinig overhouden voor vrijetijdsbesteding.

Dagstructuur

Cliënten hebben door trauma's vaak moeite met werk en school. Een vaste dagstructuur ontbreekt. Het dag- en nachtritme verschuift en er ontstaat verveling waardoor er meer tijd is om te piekeren. Ook kan er onverschilligheid optreden of een depressie ontstaan. Het is voor deze groep moeilijk een sociaal netwerk op te bouwen. De taalbarrière maakt het moeilijk sociale contacten aan te gaan. Daarnaast durven veel cliënten moeilijk nieuwe vriendschappen aan te gaan uit vrees weer afscheid te moeten nemen. Hun ervaringen hebben vaak voor wantrouwen gezorgd.

Een vrijwilliger kan ondersteuning bieden bij het doorbreken van het sociaal isolement en het vergroten van het netwerk. Een vrijwilliger is gelijkwaardig in het contact en vervult geen hulpverlenersfunctie, waardoor er makkelijker worden gewerkt aan een vertrouwensband met de cliënt.